

і виробничих процесів. Таким чином, воно стало справжньою школою для кількох поколінь аграріїв. На основі херсонських досліджень почали створювати підручники, посібники й методичні рекомендації, що сприяло оновленню змісту шкільної природничої освіти.

Таким чином, Херсонське дослідне поле – це не лише джерело цінної агрономічної інформації, а й символ інтеграції науки, освіти та практики в умовах українського степу. Завдяки поєднанню польових експериментів, лабораторних досліджень та педагогічних методик, це поле стало прикладом ефективного використання наукових знань у сільському господарстві. Сформовані тут підходи сприяли популяризації наукового мислення серед молоді, підвищенню кваліфікації спеціалістів та розвитку освітніх програм у природничій галузі.

Сьогодні досвід Херсонського дослідного поля є важливим історичним та науковим надбанням, що заслуговує на подальше вивчення й відтворення у практиці сучасної аграрної освіти та науки. Він доводить, що сталий розвиток сільського господарства неможливий без глибоких наукових досліджень, тісного зв'язку з освітою та впровадження інновацій на рівні щоденної аграрної праці. Діяльність Херсонського дослідного поля заклала підґрунтя для сучасного підходу до викладання природничих наук – через дослідницьку діяльність, спостереження та критичне мислення.

Список літератури

1. Коломієць Н.Д Вчений агроном, піонер з дослідної справи на півдні України, популяризатор сільськогосподарських наук Ф. Б. Яновчик (1867-1926). *ІСТОРИЧНІ ЗАПИСКИ: Збірник наукових праць Випуск 30*, с.74-79.

**ОСВІТНЬО - НАУКОВИЙ ПРОЄКТ КНУТД
«СТЕЖКАМИ ВИДАТНИХ ЗЕМЛЯКІВ-НАУКОВЦІВ»
ДО 125-ЛІТТЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ФЕОДОСІЯ ДОБРЖАНСЬКОГО ГРИГОРОВИЧА**

Щербатюк Т. Г., Букорос Т. О.

Київський національний університет технологій та дизайну,
Київ, Україна

E-mail: shcherbatiuk.th@knutd.edu.ua; bukoros.t@knutd.edu.ua

Автор чотиритомної книги «Нехай не гасне світ науки», Василь Андрійович Шендеровський, професор, доктор фізико-математичних наук, подарувавши нам нариси про видатних українських вчених, які створили вагомий доробок до скарбівні світової науки, вважає, «що без набутків наших видатних земляків світова історія й культура є неповними. Бо тільки пам'ять має майбутнє, тільки народ, який знає свою історію позбавлений перспективи стати народом сліпців» [3]. Василям Андрійовичем започатковано авторську програму «Нехай не гасне світ науки», яку він вів п'ять років поспіль разом з журналісткою Еммою Антонівною Бабчук на першому каналі Українського національного радіо. За майже понад 20 років своєї активної діяльності в галузі історії науки автор відвідав десятки закладів освіти, несучи правду про науковців, імена яких в Україні не були відомі з багатьох причин: одні піддавалися гонінню і навіть фізичному знищенню більшовицькою владою – «врагі народа», інші емігрували – «невозвращенци», тому в радянські часи замовчувалися. Але, як ми спостерігаємо, за 30 років не повернули жодного імені генетика: ми не знайдемо ані пам'ятної дошки, ані назви вулиці на батьківщині, наприклад, засновника цитогенетики, Григорія Андрійовича Левитського, який 101 рік тому видав «Матеріальні основи спадковості» – книгу, що є першим підручником з цитогенетики; з нею вирости всі покоління генетиків країни ХХ ст., а світ прийняв поняття та терміни автора [4]; або Феодосія Григоровича Добржанського, засновника експериментальної і популяційної генетики, одного із засновників синтетичної теорії еволюції [1].

Феодосій Григорович Добржанський – відомий в світі науки як основоположник американської школи популяційної

генетики, один з фундаторів синтетичної теорії еволюції. Одна зі статей Ф. Г. Добржанського «Про географічну й індивідуальну мінливість *Adalia bipunctata* та *A. decempunctata*», стала вихідною точкою в розвитку геногеографії та аналізу зміщень частот поліморфних ознак у географічних популяціях, інші, зокрема «Про будову статевого апарату деяких мутантів *Drosophila melanogaster*», – задали вектор у вивченні механізмів репродуктивної ізоляції генетично відмінних форм. Ці та подібні праці були провісниками розвитку синтетичної теорії еволюції, як синтезу генетики, морфології та філогенетики, а по суті – синтезу менделізму та дарвінізму [1].

В енциклопедії сучасної України (<https://esu.com.ua/article-22367>) стаття Д. М. Голди «Феодосій Григорович Добржанський» інформує, що Добржанський запропонував концепцію статевого розмноження і видоутворення; визначив роль природного добору в процесах мікроеволюції; встановив, що різні види можуть містити ідентичні гени. Описав явище плейотропії; застосувавши транслокацію між другою і третьою хромосомами *Dr. melanogaster*, продемонстрував лінійне розташування генів у хромосомах; побудував перші цитологічні карти 2-ї, 3-ї і 4-ї хромосом *Dr. melanogaster*. Пропагував у США досягнення радянської генетики 20–30-х рр., зокрема за редакцією Феодосія Григоровича Добржанського англійською мовою видано книгу «Фактори еволюції (Теорія стабілізуючого відбору)» І. Шмальгаузена, у його перекладі – праці С. Четверикова, Почесного докторар низки університетів США, Німеччини, Австралії, Італії та інших країн, Голови Товариства генетики США (1941), Американського товариства природознавців (1950), зоологів (1963). Його праці перекладено французькою, німецькою, італійською, шведською, арабською та іншими мовами [1].

Феодосій Григорович Добржанський (25.01.1900 – 18.12.1975) народився 125 років тому в м. Немирів, нині Вінницької області. Закінчив Київський університет (1921). Працював викладачем зоології агрономічного факультету Київського політехнічного інституту (<https://esu.com.ua/article-22367>). Пройдемо стежками вченого по українські землі, чи побачимо ми ознаки того, що його тут пам'ятають, пишаться

величчю наукового доробку в ювілейний рік? На превеликий жаль, ні...

Другий рік поспіль ініціативна група дослідників Київського національного університету технологій та дизайну розвиває сміливу за своєю новизною, але очевидну за власними можливостями та вимогами часу нову форму представлення та поширення науково-культурної інформації, насамперед для студентської молоді, а також для максимально широкого кола учасників.

Експедиція до батьківщини Феодосія Григоровича Добржанського, в Немирів, на жаль, встановила відсутність зацікавленості з боку адміністрації міста, та на щастя, небайдужість місцевих самородків, діамантом серед яких є Микола Федорович Денисенко, педагог (учитель біології, хімії і географії), журналіст, член спілки журналістів України (з 2000 року), краєзнавець-дослідник, етнограф, письменник, поет, поет-пісняр (літературний псевдонім – Микола ДЕНІС), лауреат літературно-мистецької премії імені Марка Вовчка (2013), спеціаліст-експерт з культурної спадщини, туристичної та музейної справ.

Ми з оптимізмом розглядаємо перші результати співпраці – Микола Денисенко прийняв наше запрошення до участі у семінарі «Міжнародний день ДНК – 2025», присвяченому 125-річчю з дня народження Добржанського Феодосія Григоровича, який відбудеться в КНУТД 25 квітня 2025 року. Тема доповіді, з якою краєзнавець планує вперше познайомити спільноту нашого закладу: «Рід Добржанських XVIII – XX ст. Місто Немирів – батьківщина Феодосія Григоровича Добржанського». Є можливість зануритись в історію, але чи вистачить сил поширити історію у сьогодення: розробити маршрут, пов'язаних із життєписом ученого; створити арт-об'єкт, зацікавити світове товариство біологів на Добржаський – фест до Немиріва, час покаже.

Список літератури

1. Голда Д. М. Генетика. Історія. Відкриття. Персоналії. Терміни. Київ: Фітосоціоцентр. 2004. 128 с.
2. Торяник В. М. Творчі портрети українських науковців в історичному поступі генетики у XX-му столітті (до 200 -ї

- річниці зо Дня народження Грегора Йогана Менделя). С. 680–726. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-289-0-3/>
Розділ у колективній монографії SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL DIMENSIONS OF NATURAL SCIENCES. Categories Natural sciences. Monographs Published. March 7, 2023 DOI <https://doi.org/10.30525/978>)
3. Шендеровський В. А. Нехай не гасне світ науки: книга перша. Київ: ВД «Простір, 2009. 416 с.
 4. Щербатюк Т. Г., Букорос Т. О. До століття з дня видання «Матеріальних основ спадковості» Григорія Андрійовича Левитського. / Матеріали VIII Міжнародна науково-практичної конференція «Тернопільські біологічні читання – Ternopil Bioscience – 2024» С. 434-437.

УДК 581.9 (477.83)

**ГЕРБАРІЙ ТНПУ: ВІД ЗАСНУВАННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ
(ДО 85-РІЧЧЯ УНІВЕРСИТЕТУ І ХІМІКО-БІОЛОГІЧНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ)**

Яворівський Р. Л., Москалюк Н. В., Теодозів В. М.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: forik-botan@i.ua

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (ТНПУ) та його невід’ємна складова – хіміко-біологічний факультет цього річ відзначають знаменний 85-річний ювілей. Університет та факультет пишаються не лише науковими здобутками та видатними випускниками, а й унікальними колекціями, які становлять безцінний ресурс для розвитку освіти та прикладних біологічних досліджень. Серед них особливе місце посідає навчальна лабораторія морфології та систематики рослин – «Гербарій» кафедри ботаніки та зоології – мовчазний свідок еволюції флори, який зберігає історію рослинного світу нашого регіону та становить важливу спадщину для майбутніх поколінь науковців. Як зауважив Карл Лінней «Гербарій більш вагомий від усякого малюнка: малюнок можна повторити, віддрукувати, розмножити, зберегти копію, а гербарій – ні, він неповторний» [4, с. 95].